

De positie van de zeearend in Noorwegen en Zweden

Door G. L. Ouweneel

„Het wordt tijd dat een progressief volk als wij Noren inzien dat de stootvogels bij onze natuur horen en hierin een zeer belangrijke ekologische rol vervullen”. Met deze uitspraak van Dr. Willgohs begint het noorse dagblad „Aftenposten” in haar aflevering van 17 december 1970 een uitvoerig artikel over de positie van de zeearend en oehoe in Noorwegen. De status van beide soorten wordt reeds jaren bestudeerd door Dr. Willgohs van de universiteit te Bergen, een vooraanstaand expert op het gebied van arenden en de oehoe. Het artikel in de „Aftenposten” heeft als kop: „Noorwegen heeft 135 broedparen van de zeearend”. Dit in vergelijking met andere opgaven bijzonder lage aantal verbaasde mij en bij informatie bleek ook dat het hier een journalistieke drukfout betrof. Tussen 1956 en 1960 werd de zeearend landelijk geïnventariseerd waarbij men tot de conclusie kwam dat Noorwegen ca. 350 paar herbergde. De broedplaatsen liggen alle aan de Atlantische kust en wel van de provincie Sogn en Fjordane in het zuiden tot aan de russische grens in Finnmark in het noorden. De dichtste bezettingen worden bereikt voor de kust van Nord-Trøndelag en Nordland. Maar ook elders, vooral in de buurt van vogelbergen, broeden vaak paren tamelijk dichtbij elkaar. Zo is bekend dat op het 22 km² grootte eiland Fuglöy waarop meer dan een half-miljoen zeevogels nestelen, 8—9 paar zeearenden kunnen broeden. In de nazomer is op dit eiland een bestand van niet minder dan 75 zeearenden vastgesteld. Hoewel na 1960 geen landelijke inventarisaties werden verricht heeft Dr. Willgohs geen aanwijzingen die op een vermindering van het aantal broedparen zouden kunnen duiden; plaatselijk wordt zelfs een geringe toename geconstateerd. Dit ondanks de locale vervolging die de arenden in Noorwegen ondervonden waardoor tussen 1959 en 1968 gemiddeld jaarlijks 169 zeearenden en steenarenden omkwamen, althans dit aantal werd geregistreerd. Op 6 september 1968 werd bij Koninklijk Besluit alle arenden bij de wet bescherming verleend. Teneinde met name de schapenhouders ter wille te zijn werd een ontsnappingsclausule opgenomen maar deze clausule werd door de betrokkenen absoluut onvoldoende geacht. Momenteel zijn de discussies over deze aangelegenheid nog steeds gaande.

Biedt het zeearendenbestand in Noorwegen dus nog perspectief, veel ernstiger is de situatie in Zweden. In tegenstelling tot Noorwegen waar tot dusver niet voldoende bewijs kan worden verzameld over eventuele invloeden van bestrijdingsmiddelen op de zeearendenstand kon dit in het buurland duidelijk worden aangetoond. Eind 1970 verscheen onder auspiciën van de Svenska Naturskyddsforeningen het rapport „Havsörnen i Sverige” waarin Björn Helander verslag doet van de zweedse zeearendenstand over de jaren 1964—1969.

Het verslag is weinig opwekkend. In 1924, toen Bengt Berg startte met zijn actie tot behoud van „de laatste der arenden” schatte deze het bestand op 20 paar; in 1940 inventariseerde de SNF 40 paar. Algemeen wordt aangenomen dat deze cijfers te laag zijn geweest. Men kan zich voorstellen dat inventarisaties in landen als Noorwegen en Zweden met hun tienduizenden merendeels onbewoonde eilandjes niet gemakkelijk zijn. Na het selecteren van de gegevens over de jaren 1964—1969 moesten de zweeden zelfs eerder gepubliceerde gegevens over deze jaren herroepen (zie Vogeljaar 18 nr. 4). Het aantal broedparen dat jaarlijks tussen 1964 en 1969 in Zweden kon worden vastgesteld lag tussen de 47 (1969) en 58 (1968).

Gaf 1964 met 37 uitgevlogen jongen totaal nog een redelijk broedresultaat, met ingang van 1965 worden de resultaten slechter. De snel afnemende reproductiviteit komt in cijfers pijnlijk tot uitdrukking: in 1965 vlogen nog 17 jongen uit, in 1966 13, in 1967 15, in 1968 9 en in 1969 13. In 1964 boekte nog 54% van het aantal broedparen resultaat; in 1965 27%, in 1966 28%, in 1967 26%, in 1968 18% en in 1969 26%. Toenemende recreatieve druk op de zweedse oostkust, het gebruik van sneeuwscooters in Lapland en het kappen van bomen in de buurt van nesten tijdens het broedseizoen zijn enkele voor de zeearenden storende factoren.

De in het rapport opgenomen grafieken waarop de hoge kwikconcentraties in de verschillende organen van de doodgevonden arenden tot uitdrukking komen laten echter geen misverstand bestaan over de belangrijkste reden van de achteruitgang. Tussen 1960 en 1969 werden in Zweden 49 zeearenden doodgevonden waarvan slechts 4 (illegaal) geschoten. Triest was dat in 1969 een ♀ werd geschoten dat 2 nestjongen had die beide

Zeearend

Foto: Dagfinn Skjelle

omkwamen. Op allerlei manieren trachten de zwaarden hun zeearenden een nog betere bescherming te bieden. De horsten worden geheim gehouden en de vogels worden 's winters bijgevoerd teneinde te voorkomen dat de vogels via de dan vaak door hen bezochte kadavers eventuele giften binnenkrijgen. Bovendien is men onlangs begonnen in geschikte biotopen, uit Noorwegen afkomstige, zeearenden te introduceren. Resultaten zijn vooralsnog niet te bespeuren: alle rapporten zijn op dit moment nog niet binnen maar het is vrijwel zeker dat het jaar 1970 slechter dan ooit zal zijn.

- G. L. Ouweneel, Kilstraat 22, Maasdam.

LITTERATUUR:

Fischer, W. (1970): Die Seeadler. Die Neue Brehm-Bücherei, Wittenberg.

Helander, B. (1970): Havsörnen i Sverige. Uddevalla.

Willgohs, J. F. (1964): Havörnen i Norge. Sveriges Natur Årsbok 1964, pag. 171-190.

Willgohs, J. F. (1969): Status and prospects of Eagles in Norway. Biological Conservation, Vol. 2, no. 1.

Dank is verschuldigd aan de heer J. Leeuwenburgh te Boskoop die zorg droeg voor een vertaling van het artikel in de „Aftenposten“. Door tussenkomst van het Noorse Rijksinstituut voor Jachtonderzoek konden wij gebruik maken van de foto van Dagfinn Skjelle.

In het Rapport van het Comité ter voorbereiding van het Europees Natuurbeschermingsjaar 1970 wordt geschreven:

Het is verheugend dat door het initiatief van EUREL (Association Européenne des Réserves Naturelles Libres) internationale samenwerking tot stand is gekomen.

- a. voor de bescherming van de laatste zeearend-horstgebieden in Noord-West-Duitsland (Holstein),
- b. voor de bestudering van de voedselketens waarvan de zeearend deel uitmaakt en
- c. voor het onderzoek naar de mate van vergiftiging met chemische bestrijdingsmiddelen (waaronder kwik en gechloreerde koolwaterstoffen) van de broedvogels (via rui-veren of dood aangetroffen vogels) en van de eieren, alsmede van de bodem waarin en waarop de zeearenden en hun prooidieren (incl. de gehele voedselketen) leven.

Deze samenwerking wordt door EUREL als subcommissie van het World Wildlife Fund Conservation Committee gecoördineerd. Van duitse zijde wordt het werk geleid door Dr. Heinz Brüll, leider van het Forschungsstation Wild, Wald und Flur te Hartenholm-Wolfsberg. Van Nederlandse zijde participeren in het onderzoek (a) de Werkgroep Roofvogels en het Wereld Natuur Fonds (Nederland) door het bijeenbrengen van een team van vrijwillige Nederlandse horst-bewakers, terwijl voor de onderdelen (b) en (c) de Werkgroepen Vogels en Zoogdieren, en Kwik van de Commissie Nevenwerking Bestrijdingsmiddelen T.N.O. samenwerken en daartoe student-onderzoekers van de Rijksuniversiteit van Utrecht (Instituut voor Veterinaire Farmacologie en Toxicologie) en van de Vrije Universiteit (Biologisch Laboratorium) hebben ingeschakeld. Medewerking aan de financiering van deze uit theoretische, praktische, opvoedkundige, internationale en publiciteits-overwegingen uiterst belangrijke zaak wordt door het Comité N 70 in sterke mate aanbevolen.